

Den Blaa Hawaiï

MEDLEMSBLAD FOR STAVANGER FILATELIST-KLUB * JANUAR 2022

Innhold:

**Fra Oslo til Squaw Vally * Ishavs-
skuter * Operasjon Spellbinder *
Skjold Tysvær-rutå * Postkort
* Altmark**

Nytt friskt år

Det har vært en glede at høstens møter er blitt avviklet etter planen og med godt frammøte. Vi var nok litt heldige med tidspunktet for et hyggelig julemøte.

Dette blad er blitt omfangsrikt med mange interessante artikler fra Hallvard Slettebø og Dan Tagesen. Har du noe interessant i dine samlinger, så er spaltene åpne, velkommen.

Det er alltid en utfordring å sy sammen programmet for ett halvår, at det går er takket være foredragsholdere som stiller opp og deler interessante historier med oss. Takk til dem som velvillig stiller opp.

SFK har 100-årsjubileum i 2025 og dette innebærer at tiden begynner å bli moden for å drøfte hva rammen rundt dette skal være. Skal vi ha en nasjonal frimerkeutstilling? Et krevende arrangement på mange plan: Utstillingsteknisk, lokale, som bør være sentralt i byen, publikumappell til et bredere publikum enn spesielt interesserte. Etter min mening må det tenkes utenfor «boksen», en vanlig frimerkeutstilling har dessverre liten interesse utenfor spesialister.

Velkommen til vårens møter med frimerkeprat, gode foredrag, auksjoner og sosialt samvær.

Krysser fingrene for at vi unngår avlysninger!

Usignerte artikler er skrevet av redaktøren. Redaksjonen avsluttet 15. desember 2021

Styret i Stavanger: Filatelist-Klub: Erik Chr. Martens (leder), Karl Kalvik (nestleder/kasserer), Gjert Bergesen (sekretær), Eirik Ovesen, Bernt Tjensvold.

Varamedlemmer: Siri Hodne, Kåre Skjæveland

Den Blaa Hawaii

Redaktør: Erik Chr. Martens

erik.martens@lyse.net

Medlemsblad utgitt av Stavanger Filatelist-Klub.

Org.nr. 984 102 062, Bank 3201 13 84 349, Vipps 10 4869

STAVANGER FILATELIST-KLUB

PROGRAM

VÅREN 2022

JANUAR

11. Velkommen til
samlerglede

25. Gjenbruk av
3 -rings stempler,
Atle Fossmark

FEBRUAR

8. Skråblikk på
Stavanger, med post-
kort, Einar Sanstøl

22. Årsmøte

MARS

8. Norge mitt Norge -
livslangt prosjekt,
Erik Chr. Martens

22. «Bergen-
Newcastle Post-
ekspedisjon, histo-
riene, ruten og
stemplene 1882 til
1940»,
Odd Arve Kvinnesland

APRIL

26. Bli inspirert
til å montere
samlingen,
Hallvard Slettebø

MAI

10. KLUBBAUKSJON

24. KLUBBAUKSJON

JUNI

14. Sommeravslutning

**VELKOMMEN TIL ALLE FRIMERKE- og POSTKORT-
SAMLERE**

Ågesentunet i Hillevåg, dørene åpner klokken 18:30.

**Møt hyggelige frimerke-samlere til frimerkeprat
og sosialt samvær.**

TA MED FRIMERKER

Bytteleder **Jens Byberg** har mange utvalgshefter, som gir deg gode og rimelige muligheter for supplement til samlingen.

Klubb-auksjon før foredragene.

Dan Tagesen

FRIMERKELIG

Fra

OSLO

til

SQUAW VALLY

Norges vakreste?

Fra 4. til 20. februar arrangeres OL i Beijing, og noen av oss synes det er kjekt med frimerker som har vinteridretter som motiv. Enten merkene kommer fra Norge eller Qu'aiti State In Hadramaut.

Vinter-OL er selvsagt et stort tema å gape over, men ikke umulig. Skal vi tro katalogen til det nederlandske frimerkefirmaet Postbeeld, er det utgitt 1248 merker med vinter-OL-motiv. Kanskje er det noen flere, men neppe så mye mer. Det aller første frimerke i denne

kategorien ble utgitt av USA til OL i Lake Placid i 1932. Den gangen det var fellesstarter på alle skøyte-distanser. Den finske stjernen Clas Thunberg nektet å delta fordi han mente dette favoriserte løperne fra USA. Norge tok forresten «bare» tre gullmedaljer; Sonja Henie (kunstløp), Birger Ruud (hopp), Johan Grøttumsbråten (kombinert).

I 1935, året før vinter-OL i tyske Garmisch-Partenkirchen, ga Tyskland ut tre frimerker med motiver fra skøyteløp, hopp og bobsleigh,

Det første vinter-OL-frimerke.

en serie som ifølge den nyeste Afa-katalogen er verdt 106 kroner stemplet.

Så ble det jo ikke vinter-OL før i St. Mortiz i 1948. Posten i Sveits markerte dette med fire frimerker. To av dem med de olympiske ringene, de to andre med ishockey og alpint. 88 kroner stemplet i Afa-katalogen.

Og da er vi jo framme med vinter-OL i Norge i 1952. Året før ble det utgitt tre merker med tilleggsv verdier til inntekt for Olympiakomiteen. Etter min mening er dette fortsatt en av de flotteste norske frimerkeseriene.

Husker jeg ikke feil, ble den høyeste verdien (55-20 øre) kåret til Norges vakreste frimerke for få år si-

den. Dette merket viser et fjellparti sett fra Tuddal mot Gausta i Telemark. På de to andre frimerkene er en skøyteløper (Roald Aas?) og skihopperen Thorleif Schjeldrup avbildet. Denne serien koster deg i dag ca. 100 kroner stemplet.

I 1956 ble vinter-OL avviklet i Corina d'Ampezzo i Italia. Og det var fortsatt ikke gått inflasjon i utgivelsen av frimerker med dette motivet. Bare tre serier, tror jeg – en fra vertslandet, en fra San Marino og en fra Monaco.

OL i Squaw Valley i California i 1960 har en egen plass i hjertet hos oss litt eldre sportsentusiaster. Mye på grunn av Knut Johannesens fantastiske 10.000-meter på 15.46.6.

Løpet til «Kupper'n» er avbildet på en av miniatyrarkene som ble utgitt til OL på Lillehammer i 1994.

Visste du forresten at Squaw Valley ikke heter Squaw Valley lenger, men Palisades Tahoe? Årsaken er at squaw vurderes som et sexistisk

og rasistisk uttrykk. Det lokale Washoe-folket i området oppfatter ordet som krenkende.

Flere land meldte seg på med utgivelser til vinter-OL i 1960, og en temasamling kan kanskje stoppe her? Siden OL i Innsbruck i 1964 har det jo haglet med olympiafrimerker. En samling «Fra Oslo til Squaw Valley» bør jo også inneholde brev, postkort, billetter og mye annet.

USA markerte OL i 1960 i California med dette merket.

HUSK!

Har du fått nytt mobil nr., mail eller flyttet. Send informasjon snarest til gjertbergesen@gmail.no
telefon 906 86 366

Frimerkehandler som kom og gikk

Når jeg har vært på let etter opplysninger innen frimerkesamleriet på nettet dukker det opp mange interessante objekter. Disse forteller om virksomheter som kom og gikk. På Frank E. Rings nettside er det en spalte som heter: Samler på Frimerkehandler. Her finner vi disse forhandlere fra vårt distrikt, og Geir Lunde, har i sine kommentarer spurt: Hvem kjenner disse? **Er det noen av medlemmene som har utfyllende kunnskaper send disse til redaktøren.**

Det Norske Misjonsselskap. Var også en aktør innen Frimerkesamling

Skandinavisk Filateli.
Er det noen som har sette dette bladet?

FROST
— den kjente dansken var en aktiv herremann. Butikk i Bergjelandsgaten 40

Bernt C Middelthun har vi tidligere hatt en bred presentasjon av i en tidligere utgave. Mai 1930 åpnet han sin Oslo filial.

Velkommen til våre frimerkebutikker i Oslo

I Frimerketjenestens butikk i Persveien 34/36 tilbyr vi det meste av det du trenger til din frimerkesamling:

- Nye norske frimerker og samleprodukter
- Eldre norske frimerker
- Utenlandske frimerker
- Samlerutstyr og rekvisita

Åpningstid

Mandag - fredag: 08.00 – 15.30

Egen kundeparkering

St. Olavs plass postkontor er vårt utsalg i Oslo sentrum. Her finner du et godt utvalg i nye norske frimerker og samleprodukter, samt et begrenset utvalg i samlerutstyr.

Besøksadresse:

Universitetsgata 2,
inngang fra Munchs gate

Åpningstid:

Mandag – fredag: 07.30 – 18.00

Lørdag: 10.00 – 15.00

Kontakt

E-post: frimerketjenesten@posten.no

Tlf: 23 14 78 70

Nettbutikk: posten.no/frimerkebutikken

Bursdag med kake og auksjon

Det ble en hyggelig feiring av klubbens 96 års bursdag. Med stor velsmakende bløtkake og kaffe. Godt frammøte med 37 medlemmer skapte den lune stemningen og tid for frimerkeprat og kubb-auksjon. Godt ledet av auksjonarius Kåre.

NorStamps'
sin kasser har
et interesse-
vekkende
innhold.
Mange finner
objekter til å
fylle hull i
samlingen

Frimerkeprat og faglige
diskusjoner på klubbkveldene.

FRIMERKEUTSTILLINGER MED DELTAGELSE FRA SFK:

FILOS 2021

NASJONAL:

Hallvard Slettebø: Posthistorie 2C Norway in America, Gull. 87 poeng. Ærespris fra Kristiansand Filatelistklubb

REGIONAL:

Erik Chr. Martens Posthistorie Mot lysere tider. Vermeil 74 poeng Ærespris fra Norsk Filatelistforbund.

Juryens leder: **Atle Fossmark**

Drafnia 21

05.-07.11.2021
Drammen

REGIONAL:

Litteratur: **Den Blaa Hawaii**, stor sølv 68 poeng

Juryens leder: **Hallvard Slettebø.**

HELLAS

European Philatelic

Exhibition 19. nov. – 22. nov. 2021

Gladnyhet og topp resultat:

Turid Veggeland: Bitter Pills and Strong Drops, Stor gull og 95 poeng

Atle Fossmark for Faroe Islands Postal Conditions during WW II. Gull og 90 poeng

Kurs for utstillere og dommere under Filos 2021

Ivar Sundsbø og **Hallvard Slettebø** holdt et kombinert utstillers- og dommerkurs i Oslo lørdag 2.10. kl. 9-17 under Filos 2021.

Programmet omfattet forberedelser før utstillingen, bedømming og tilbakemelding til utstillerne.

Alle som er dommere ble anbefalt dette som et oppfriskningskurs. Det var nyttig for aktive utstillere. Det ga dommerne en oppdatering, og utstillerne lærte mer om hva dommerne ser etter og hvordan de tenker under bedømmingen. Kurset var en del av Frimerkeskolen.

STOR SØLV

Redaktøren deltok for Stavanger Filatelist-Klub med bladet Den Blaa Hawaii på frimerkeutstillingen Drafnia 2021.

Bladet ble honorert med **Stor Sølv** (68 poeng) Et meget tilfredsstillende resultat. Som ventet ble klubbinformasjon mindre vektlagt enn filatelistiske artikler, som juryen ønsket seg mer av.

Etter redaktørens mening så er klubbstoff viktig i kontakten mellom klubb og medlemmene.

For alt som presenteres på frimerkeutstillinger er **originalitet og grundighet i forskning** helt avgjørende.

Formål: Bladet skal være et bindeledd mellom klubben og medlemmene.

Bringe det halvårlig program og tidspunkt for møtene i SFK. Synliggjøre aktivitetsnivået og inspirere til å møte på klubbmøtene.

Gratulasjoner til Drammen Filatelist-Klub for et vellykket arrangement og med en imponerende stor oppslutning.

Norske ishavsskuter på frimerker fra Falklandsøyene.

Per Thjømøe, klubbens honnørmedlem, sendte en interessant opplysning, til meg, om norske ishavsskuter bygget i Drammen, presentert på frimerker utgitt av Falkland Island. Thjømøes forfedre var skipsbyggere på Tangen i Drammen fra midten av 1800 – tallet og fram mot århundreskiftet. Han pekte på at Thjømøe-kranen var et kjent landskapsmerke i Drammen på denne tiden. Thjømøe bygget flere

skuter fram mot århundreskiftet.

Selfangstskuter bygget på skipsverftet Jørgensen & Knudsen på Holmen og i Svelvik skapte polarhistorie.

På Falklandsøyene ble det i 1954 utgitt en serie frimerker til minne om berømte sydhavsekspedisjoner med tegning av polarskutene **"Antarctic"**, **"Scotia"** og **"Belgica"** på frimerkene. Disse skutene het opprinnelig **"Cap Nor"**, **"Hekla"** og **"Patria"**. De ble bygget i Drammen og Svelvik. **"Scotia"** ble kjent som ekspedi-

sjonsskip for en Skotsk sydpolekspedisjon i 1902 – 1904.

«**Belgica**» var navnet på båten Roald Amundsen mønstret på som styrmann og for første gang seilte til Antarktis med. Dette var det første skipet som overvintret i Antarktis, og er et av de få forskningsskip som har vært i både arktiske og antarktiske områder.

«**Antarctic**» ble brukt som ekspedisjons fartøy for Otto Nordenskiöld i Antarktis fra 1901-1903 med nordmannen C. A. Larsen som kaptein. Skuta ble skrudd ned av isen i en kraftig storm. Ekspedisjonsmedlemmer og mannskap kom alle fra det med livet i behold etter kraftige påkjenninger

(Erik Chr. Martens)

Falkland Island Dependencies frimerkene er tre merker, av opprinnelig norske ishavs-skuter, er en del av en serie utgitt 1954 – 62.

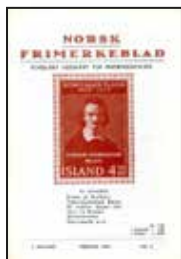
Merket fra South Georgia & South Sandwich Islands utgitt i 2015.

«»Antarctica» fotografert i Tromsø.

NORSK FRIMERKEBLAD

Etter at Arne Eriksens innsiktsfulle artikkel om Norsk Frimerkeblad sto i Den Blaa Hawaii, kom **Harald Grytten** med komplett samling av det omtalte frimerkeblad. Jeg har tatt meg tid til å lese det meste om datidens interesse-

O. B.:

CAMILLA COLLETT FACIT:

Totalt mislykket!

Jeg har alltid oppfattet det slik at Camilla Collett var en usedvanlig vakker kvinne. Var så tilfelle, har det lyktes det norske postverk i utrolig grad å skjule dette faktum.

Når så hele merket virker amatørmessig ubehjelpelig, så må det være tillatt å spørre om det kunstneriske nivå i Norge ligger på et slikt lavmål at det norske postverk ikke makter å prestere noe bedre. Et så gudsjammerlig trist merke er det vel lenge siden vi har sett her tilands.

Det står klarere enn noen gang tidligere at hvis vi ikke makter, for å sitere Norsk Frimerkeblads redaktør, «å gi Norge et vakkert ansikt på brev», så er det faktisk bedre å la være å utgi jubileumsmerker i det hele tatt.

På min skrivepult lå svart/hvitt avtrykk av merkene en tid før utgivelsen. Jeg gikk med

Camilla Collett.

det forfengelige håp at merkene ville ta seg bedre ut når fargene kom med. Blåfargen som 90 øres verdien fikk, kunne til nød gå an, men akk o ve for en rødfarve på 50 øres verdien. Den snarere understreket det umulige forhåndsarbeid.

For å ta utgangspunkt i redaktørens anmeldelse av båtsmannsknopen og de nye posthornmerker i desembernummeret 1962 vil jeg bifalle ønsket om at vi her i Norge snart må komme frem til en åpen tegnekonkurranse, jubileums-

områder innen filatelen, kvalitet og tema er av varierende aktualitet i dag. Men artikkelen om Camilla Collett frimerkene av O. B.: er interessant lesing. Jeg lar artikkelen tale for seg og den peker på et viktig område når det gjelder kvalitet på illustrasjon og trykk. *Fargetrykk var på den gang meget kostbart. Frimerkene, i farger, er tatt med som et supplement til artikkelkopien.*

merker i ståltrykk med en gravør ansatt i fast stilling i Postverket og som således utelukkende beskjeftiget med frimerkegravering.

De spede rykter om at vi skulle gå til innkjøp av en ståltrykkpresse både gledet og spente forhåpningene hos oss som elsker disse små kunstverk i miniatyr.

Redaktøren spør om «ikke det norske postverk burde ta konsekvensen av ståltrykks muligheter?» Camilla Collett-merkene ble et usedvanlig godt argument for denne tanke.

For å omakrive Elster: Camilla Collett-merkene burde ikke vært anmeldt i Norsk Frimerkeblad, men til politiet.

Selg dine skatter for så lite som 2% provisjon

GiBud.no

Solgt for kr 29.203,-

**Total besparelse for kjøper og selger:
kr 11.863,-**

**Kjøp og selg med markedets laveste provisjonssatser
på en av Norges største markedsplasser**

Mer om begivenhetene omkring **KIELLAND 150 ÅR**

**Etter utsendelse av august-utgaven av Den Blaa Hawaii, 2021,
mottok jeg følgende fra Jarle Aspaker:**

*Hei, og takk for mottatte blad som kom i
posten i dag. Fint blad, men en liten retting
til neste utgave: Det var ikke Willy Pedersen,*

Aspaker har helt rett, og jeg
kontaktet Geir Sør-Reime som
bekreftet dette. (se side ?)

*men jeg som ga ut miniarket med 10
Kielland-brevmerker i 1999.*

*Willy laget mye rart, også egenproduserte
stempler som han brukte på produktene sine,
uten Postens tillatelse.*

*Arket ble solgt på arrangementet SFK hadde
på Stavanger postkontor i forbindelse med
Kielland-jubileet.*

*Arket ble også omtalt i et amerikansk
tidskrift som "The first Norwegian protest
stamp". Tror nok Geir Sør-Reime sto bak
den anmeldelsen.*

Jarle Aspaker var kreativ og laget
nøkkelringer, som jeg fikk et
eksemplar av under Forbundets
årsmøte i Trondheim. Under den
spesielle Kielland jubileums logo
står det: Frimerket på den andre
siden er et ekte Kielland frimerke fra
1949. Frimerket er poststemplett.

Flere begivenheter knyttet til Kielland 150 år 1999

Jeg kontaktet, som sagt, Geir Sør-Reime, som svarte følgende:

Hei, det stemmer at jeg skrev en mindre sak til den amerikanske frimerke-ukeavisa Mekeel's & Stamps Magazine om Kielland-arket.

Det stod i utgaven datert 17. september 1999, legger ved scanning av artikkelen.

Jeg hadde kontakt med Jarl Aspaker i forbindelse med

produksjonen, da jeg hadde lånt en taggemaskin av ham (og som han etterpå visstnok donerte til Norsk Grafisk Museum) og som han var hjemme hos meg og hentet.

Etter hva jeg har brakt på det rene skal tagge-maskinen befinner seg på Norsk grafisk museum.

margin outside the rest of the design. In this case the printing press that put on the silver part of the design was not correctly aligned with

fun to collect. In my next focus article we will look at constant modern varieties.

Norwegian Protest Stamp

by Geir Sør-Reime

One of the most famous persons ever born in my hometown, Stavanger, is the author Alexander Kielland. Born in 1849, he wrote, during a very short period of only ten years, a series of well-known novels and established himself as one of the "4 Greatest" Norwegian authors, along with Ibsen, Bjørnson and Lie. Abruptly he laid down his pen in 1891, and became the mayor of Stavanger, and later governor of the Romsdal district. He died in 1906.

In 1949, the centennial of his birth was celebrated with three stamps issued by the Norwegian Post Office (Scott #295-97).

This year, his 150th birthday is being celebrated here all through this year, and the local committee at an early date approached the Norwegian Post Office to secure a philatelic celebration. The Post Office, however, turned down the proposal, and only an undated special cancel is now in use to celebrate the event.

Local enthusiasts however, have produced the first non-stamp of Norway. Closely modelled on the 1949 stamps, but with the

portrait replaced by another version, and carefully avoiding any denomination, they have printed a limited number of these labels to use on cacheted covers to show their protest against the PO decision not to release a postal issue.

HUSKI!

Får du ny e-post konto, telefonnummer
eller flytter. Send informasjon snarest til
gjertbergesen@getmail.no — telefon 906 86 366

Frimerkets Dag 2021

Egenproduserte konvolutter, med klubbens logo, for salg under Frimerkets dag 2021 ble populære.

Direkte salg på postkontoret og på nettet resulterte i at opplaget på 25 konvolutter av hver ble solgt

Det var Gjert Bergesen som administrerte salget og stemplingen av konvoluttene. Godt jobbet og med et hyggelig nettoresultat for klubben.

Utformingen av konvoluttene sto Erik Chr. Martens for.

Standen ble i år som de siste årene, betjent av Karl Kalvik, Gjert Bergesen og Erik Chr. Martens

Takk til Geir Sør-Reime som fotograferte vår stand på Stavanger Postkontor. Det er vemodig at dette er siste arrangement på Stavanger Postkontor, etter 50 år.

Planen er at Postkontoret legges ned september 2022.

Operasjon Spellbinder – sjøslag utenfor Egersund i 1945

Av Hallvard Slettebø

Operasjon Spellbinder var en britisk marineoperasjon der skip og fly fra hjemmeflåten under Admiral Sir Henry Moore ble brukt for å legge miner og angripe tysk skipsfart utenfor vestkysten av det tysk-okkuperte Norge 10.-12. januar 1945. De britiske styrkene bestod av hangarskipene *Premier* og *Trumpeter*, krysserne *Apollo*, *Norfolk*, *Bellona* og *Dido*, og jagerne *Carron*, *Cavendish*, *Onslaught*, *Onslow*, *Opportune*, *Orwell*, *Zealous*, *Zest* og *Zodiac* fra 17. jagerflotilje under kommando av kontreadmiral R.R. McGrigors.

En tysk konvoi bestående av lasteskipene *Babia Camarones*, *Wesermarsch*,

kjøleskipet *Charlotte* og eskorten M 456, M 253, M 273, M 306, M 436, U 427 var på vei fra Kristiansand til Egersund. Natten mellom 11. og 12. januar 1945 befant konvoien seg ni nautiske mil sørvest av Egersund da de oppdaget fiendtlige (britiske) sjømål 28 nautiske mil unna. Eskortelederen beordret lasteskipene til å gå full fart mot land for å komme under beskyttelse av batteriene ved Egersund. Hyppige britiske flyangrep gjorde ellers at tyske skip mot slutten av krigen ofte søke tilflukt i Jøssingfjorden heller enn i Egersund.

Den britiske styrken med krysserne *Norfolk* og *Bellona* samt jageren *Onslow*, *Orwell* og *Onslaught* angrep den tyske konvoien, og fikk treff på flere av lasteskipene. *Bahia Camarones* på 8 551 tonn som kom fra Gdynia og var lastet med kull sank etter flere fulltreffere. M 273 fikk en fulltreffer

døde, 133 savnede og 38 skadde og det viste seg etter hvert at samtlige 133 savnede også hadde omkommet.

Tyskerne meddelte at både eskortefartøyene, marinens kystbatteri på Stapnes og hærens kystbatteri på Ytstebrød avga virkningsfull ild mot angriperne. Tårnkanonene på

Minesveiper av M1940-klassen. M 273 som ble senket utenfor Egersund var av denne typen.

og gikk ned i dypet kl. 00:15 sørvest av Svåholmane utenfor Svanes ved søndre innseiling til Egersund. Kjøleskipet *Charlotte* på 4 404 tonn som var lastet med mat ble skutt i brann og sank kl. 01:15. Handelsskipet *Wesermarsch* fikk et treff akter, men klarte å gå inn til Egersund. M 306 måtte også ta imot flere treff, men den resterende del av konvoien klarte å komme seg uskadet inn til Egersund. De tyske tapene i dette sjøslaget var 9

Midbrødøy kunne ikke delta i forsvaret under dette angrepet, fordi fjellene i sørøst stengte for utsikten.

Den tyske ubåten U 427 gjorde et mislykket forsøk på å angripe de britiske skipene, som til slutt trakk seg tilbake under dekke av jagerfly fra *Premier* og *Trumpeter*, og klarte seg også gjennom et angrep av tyske Junkers Ju 88 torpedobombere fra 26. kampskvadron. U 427 rapporterte at en krysser og en jager sannsynligvis

var senket, men det var altså ikke korrekt.

Den tyske admiralen for den norske vestkyst bifalt ikke konvoi-lederens beslutning om å gå inn til Egersund. Han skulle i stedet ha møtt fienden og bekjempet motstanderen frontalt, for eskorteskipenes viktigste oppgave var å beskytte dampskipene.

Tyskerne hadde godt over 200 minesveipere, og ca 130 av disse var av den forenklete typen M1940, bygget mellom 1941 og 1944. Av disse ble 63 senket i løpet av krigen. Disse minesveiperne var kullfyrt på grunn av oljemangel og hadde et mannskap på 80.

M 273 var bygget ved Rickmers-Werft i Wesermünde, og var i tjeneste i 9. minesveiper-flotilje fra 15. mai 1943 til den ble senket under kamp-handlingene utenfor Egersund 12. januar 1945.

Nedenfor er vist en konvolutt uten brevvinnhold sendt som feltpost fra Protektoratet for Böhmen og Mähren med jernbanestempel "TAUS-HORASCHDOWITZ 405 - 5.II.45" (Domažlice-Horažďovice på tsjekkisk) til maskinist-korporal (Maschinist Obergefreiter) Gerd.

(Gerhard) Ryba med adresse feltpost nr. M 52432, U.P.A. Berlin (kan være Über PostAmt Berlin, dvs. via Berlin postkontor). M 52432 var minesveiperen M 273.

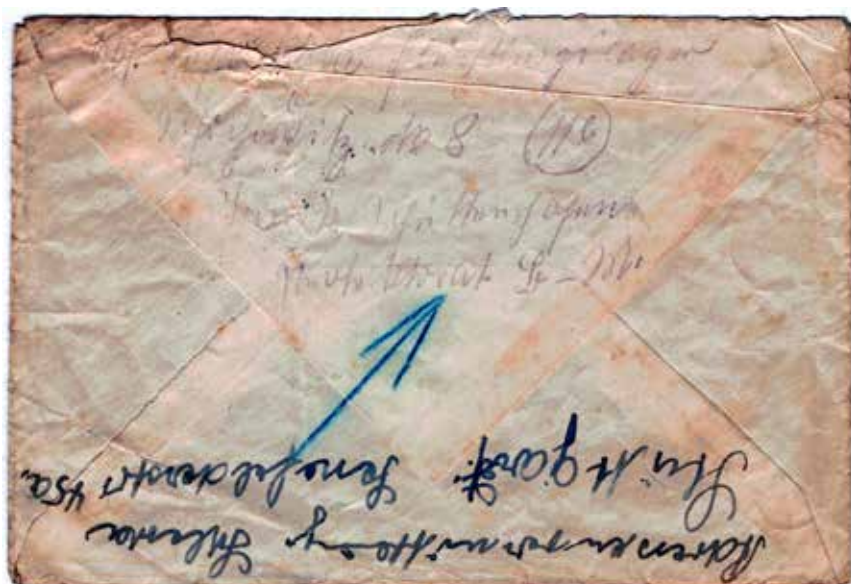
Konvolutten er stemplet "Zurück" (Tilbake) og håndskrevet "Zurück! Empfänger vermißt / 16.3." (Tilbake! Mottaker savnet / 16.3.). Initialene foran datoen kan være "Dopp". Dessverre var mottakeren en av de savnede fra sjøslaget 11.1.1945 utenfor Egersund og han var allerede omkommet tre uker før brevet ble postlagt.

Avsenderadressen på baksiden er med svak blyant og Sütterlin-skrift som er vanskelig å lese: *Abs. ??? Ryba, Flüchtlingslager, Tischnowitz No 8 11b, Bezirk Schüttenhofen, Protektorat B-M.*

Baksiden har også en blå påskrift: *Adressenvermittlung S???, Stuttgart. Senefelderstr. 45a* og en pil som peker til avsenderadressen. Det betyr vel at brevet ble returnert til avsenderen.

Dette brevet til en tysk soldat som omkom dokumenterer et av de større sjøslagene utenfor norskekysten under andre verdenskrig. Det passer også fint i hjemstedsamlingen min fra Egersund / Dalane.

Artikkelen har tidligere stått i Tidsskrift for Krigs- og Feltpostforeningen og i medlemsbladet til Egersund Filatelistklubb

Kilder:

<https://codenames.info/operation/spellbinder/>
<https://www.forum-marinearchiv.de/smf/index.php?topic=10842.0>
<https://www.wlb-stuttgart.de/seekrieg/km/mboote/m6-11.htm>

Jostein Berglyd (2000):

Krigsminner i Dalane og på Sør-Jæren, ISBN 82-92196-01-3

Erik Chr. Martens

Skjold Tysvær-rutå

Etter Odd Arve Kvinneslands interessante artikkel om den gamle fjordtraveren D/S Robert, hadde han og Gjert Bergesen en hyggelig samtale om Slåttevik helt fram til

D/S «Hjelmeland» anløper Slåttevik, og dette postkortet må være etter 1926 dette året ble broen hevet og salongen kom på plass i full høyde på promenadestrekket. «Hjelmeland» underholdt mange ruter i Ryfylke så også i Skjoldarutå.

nåtiden.

Det spesielle er at Gjert har hytte på samme tomt som Odd Arves bestefars barndomshjem, som ble demontert og gjenoppbygget i Kopervik.

Så tenkte jeg på hvordan skips-trafikken utviklet seg til og fra Stavanger og til området som trafikkmessig het Skjold og Tysvær-rutå. I Stavangerskes sommerrute fra 1939 finner jeg de ukentlige seilinger fra Stavanger og til 17 kaier til denne del av Ryfylke. Det gamle rutemønsteret ble beholdt for denne ruten helt fram til passasjerruten ble nedlagt i 1958. Da var passasjerene borte.

Fra Slåttevik gikk fjordabåten til Stavanger. Kaien sto ferdig i 1907 og det var bank, post, bakeri, meieri og ikke minst landhandel med gjestgiveri. Landhandelen eksisterer enda, og er landets eldste drevet av samme familie. I huset i forkant var det bakeri.

Landhandel og gjestgiveri

I 1851 fikk Thomas Jørgensen tillatelse til å drive «landhandel og gjætgiveri». Men det var ikke lov å servere lokalbefolkningen alkohol - kun til de reisende. Det var ingen selvfølge å få tillatelse til å drive handelsvirksomhet den gang, det var fram til 1842 forbeholdt byene. Fram til 1850 var det i det alt vesentlige naturhusholdning som var det framherskende slik at bøndene levde av hva de selv produserte.

Jørgensen familien kunne i 2001 feire sammenhengende drift i 150 år som en av landets eldste landhandel. Nye utfordringer er det for forretningsdrivere i en omskiftelig hverdag. Slåttevik ligger sentralt nær E 39 og det er bygget ut en «liten» by i løpet av de siste ti-årene. Posten har hatt en lang og sentral rolle fra 1859 til den ble lagt ned i 1999.

Bildet, viser bakeriet med påbygd bolig for bakeren. Hovedhusets totalrenoveres til årets 170 år jubileum. Med helt ny bolig i andre etasje hvor neste generasjon skal bo og drive videre.

TYSVÆR poståpneri, i Tysvær prestegjeld, Ryfylke fogderi, under Stavanger postkontor, ble opprettet ved Kgl.res. 22.6.1859, med virksomhet fra 15.8.1859. Sirk. 15, 23.7.1859. Poståpneriet ble fra 1.7.1937 lagt under Haugesund postkontor. Sirk. 14, 23.4.1937. Navnet ble fra 1.7.1938 endret til **SLÅTTEVIK**. Sirk. 24, 14.6.1938. Ved etablering av nye poststedsgrupper ble poståpneriet fra 1.11.1973 benevnt underpostkontor, Sirk. 41, 31.10.1973, og fikk fra 1.1.1977 status av postkontor C, Sirk. 35, 10.12.1976. Navnet ble fra 1.2.1979 endret til **TYSVÆRVÅG**. Sirk. 43, 12.12.1978. (Det tidligere Tysværåvåg poståpneri ble lagt ned fra 1.6.1966). Postkontoret 5543 TYSVÆRVÅG, i Haugesund postområde, ble lagt ned fra 31.12.1994. Ingen endring i postadressen etter nedleggelsen. Sirk. 23, 15.12.1994. Ved omorganisering av postnummersystemet fra 1.3.1999 fikk TYSVÆRVÅG nytt postnr. 5565. vanlig type.

Det eldre kolorerte postkort viser Slåttevik og Førdefjorden. I det store hvite huset med de røde sjøhusene til høyre, holdt telefon-sentralen til, og delte hus med lensmannen.

Dette gir ytterlige opplysninger om stedets sentrale viktighet.

Her er jeg tilbake til utgangspunktet for artikkelen: Gjert Bergesens vakre sommer hus. Han har hatt hytten fra 1974. På det gamle kolorerte post-kortet ser i huset ligger vakkert til med utsikt over Slåttevik.

Her driver Gjert med landlivets gleder. Matauk med bær og frukt. Vi som er på Snapchat deler hans glede over bl.a. rik fangst av krabber.

Når det regner hender det at han legger postkort ut for salg på sin Facebook konto.

Stavangerske sommerruten 1939

Til Tysvær og Skjold.

»SANDEID«

Fra Stavanger Kl.	13
Østhusvik . . .	14
Steinnesvaag . .	15
Vik	16
Liarvaag	16.15
Toftøy ×	16.20
Kaarsto ×	17
Slaattevik	17.45
Hervik	19
Espevik	19.30
Kreppene × . . .	20
Hundsnes	20.15
Skjoldestraumen .	20.45
Vordenes	21.15
Nylund	
Isvik	21.45
til Skjolddevik . .	22

Fra Skjold

om Tysvær.

»HAUKELID«

Fra Skjolddevik Kl.	5
Nylund	
Slusen	5.30
Skjoldestraumen .	6
Hundsnes	
Kreppene × . . .	6.15
Espevik	7
Hervik	7.30
Kaarsto ×	8
Slaattevik	8.30
til Stavanger . . .	11

Til Tysvær og Skjold.

»SANDEID«

Fra Stavanger Kl.	15
Slaattevik	17.45
Kaarsto ×	18.15
Hervik	19
Espevik	19.15
Kreppene × . . .	19.45
Skjoldestraumen .	20.15
Vordenes	20.30
Isvik	21
til Skjolddevik . .	21.15

Fra Skjold om Tysvær.

»SANDEID«

Fra Skjolddevik Kl.	7.30
Slusen	8
Espevik	8.45
Hervik	9.15
Slaattevik	10.15
Kaarsto ×	10.45
Steinnesvaag . .	13
Østhusvik	13.45
til Stavanger . . .	14.45

Det Stavangerske Dampskibsselskab startet rutefart på ryfylkefjordene i 1855. Rute-mønsteret fra hjulbåten plasket rundt i fjordene, med mange anløpssteder, ble videreført i mange år, slik som i 1939. For mange ble det nok en utholdenhets-prøve å tilbringe mange timer ombord. I 1937 skjedde skifte i fjordafarten, da ble «Ekspress» satt inn i Sandeid-ruten. Farten ble økt, fra den gamle dampen, «Sandeids» snaue 9 knop, til en servicefart på 13,5 knop. (omtalt i Den Blaa Hawaii, august 2020.)

Sommerruten 1938: Øverst onsdagsruten, hvor reisende til Skjoldavik var ombord i 9 timer! Den stiplede linjen på kartet viser «Sandeids» seilingsrute og anløpssteder. Den neste viser Haukelid i mandagsruten. Deretter følger «Sandeid» i ruten innover på mandag. Tilslutt tirsdagsruten til Stavanger., ingen retur. Rutene varierte fra dag til dag i løpet av uken. **Samtlige 17 anløpssteder hadde eget poståpneri!** Båtene styrmanns-post med egne kroneposthornstempel.

Poststempler fra anløpsstedene i Skjolda-rutå

Fra 06.08.1886
– 09.07. 1938

Fra 24.05. 1938

«Sandeid»

førte styrmannspost og fikk sitt kroneposthorn stempel i mai 1938. Etter den tragiske skipsulykken med totalforlis desember 1951 ble det lakonisk meddelt at post og stempel var tapt.

«Hjelmeland»

var DSD's første nybygg på 32 år i 1910. Hun fikk sitt kroneposthorn stempel i april 1938. «Hjelmeland» ble tatt ut av farte i 1958 og stempel og postkasse innlevert.

Sammen med «Øybuen» som også avsluttet sin tjeneste for DSD dette året, de siste to dampskip i fjordarten..

«Haukelid» fikk kroneposthorn april 1938. Dette stempel forsvant og nytt stempel fikk båten april 1943. Men det «tapte» stempelet dukket opp og ble brukt.

(Svart stempel). Det er usikkert hvilket av de to stemplene ble brukt.

I 1950 ble det ambulerende brevhus nedlagt og postkasse og stempel innlevert.

D/S «SANDEID»

I følge Magnus Torgersen i boken «Fjordabådane» tjenestegjorde «Sandeid» for Stavangerske i 48 år og lengst i Skjolda-rutå. I ruten for sommeren 1939 er det «Sandeid» som er mest brukt, understøttet av «Haukelid». DS «Hjelmeland» har også vært innom Skjolda-ruten, som de fleste båtene til Stavangerske gjennom årene. DS «Sandeid» ble bygget av Stavanger Støberi&Dok, 19. juni 1892, som kyst-ruteskipet DS «Sandnæs» til Sandnæs Dampskibs-Aktieselskab(SDA). Gikk i lokalruten Stavanger, Sandnes og Høgs-fjord. I tillegg gikk hun en ukentlig tur i Nattruten til Bergen etter SDA hadde sikret seg en avtale med postverket om føring av post i ruten. I1903 overtok SDA et nytt og større skip som overtok navnet «Sandnæs».

Samme år solgt til Stavangerske og hun fikk navnet «Sandeid». Hun ble modernisert flere ganger av DSD. Det kom salong på promenadedekket og livbåtene ble flyttet et dekk opp. Skipet hadde vært involvert i flere ulykker i sin fartstid. Den 5. desember 1951 gikk hun fra Skjold til Espevik, Hervik, Slåttevik og Austre Bokken. Hun kryset Boknafjorden og ved innløpet til Mastrafjorden skjedde ulykken. Det blåste full storm med orkan i kastene. Plutselig slo en brottsjø inn over skipet og fylte brønnen i forskipet etter fulgt av flere svære bølger. «Sandeid» la seg over på siden og mens skipsfløyten blåste gikk hun ned. Det var 15 mennesker om bord, av dem seks passasjerer, en av dem druknet. Av mannskapet på ni mistet syv livet i den tragiske ulykken.

DS «Sandeid» tar seg fram på den islagte Skjoldafjorden. Skipet har fått innebygd salong og livbåtene er flyttet et dekk opp. «Sandeid» hadde brønn mellom bakken og midtskipet.

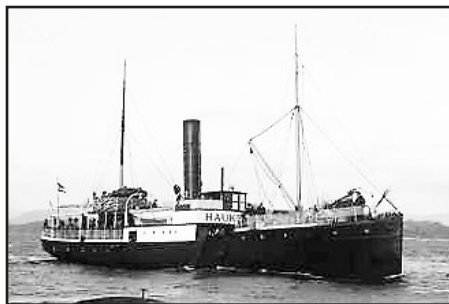
Modernisering av fjorda-båtene gikk langsomt

«Haukelid» ble endelig utrangert etter 81 år for Stavangerske i fjordafarten på Ryfylke, uten store ombygninger eller uhell. En historie om fire generasjoner med godt sjømannskap og om et utholdende skip. Samtidig et bilde på en stagnerende teknisk utvikling av båtene i fjordafarten. Da dampbåtene ble satt inn i rutefarten på midten av 1800-tallet endret det samferdselen med et kvantesprang. Posten var med og finansierte skipsrutene som betaling for at de var postførende.

Dampskipet dominerte i 100 år med utvikling, men ikke mer enn at «Haukelid» kunne henge med omtrent uforandret hele perioden fram til utrangering i 1950.

D/S «Haukelid»

ble september 1869: Levert fra Bergens Mek. Værksted, Bergen (byggenr. 15) som lokalt ruteskip til Det Stavangerske Dampskibsselskab, som det fjerde skip i rederiets flåte. Hun gikk inn først i Ryfylkerutene. «Haukelid» ble satt inn i dagrutene Stavanger, Haugesund, Bergen i 1873 og året etter i Natrutene til Bergen, men var lite egnet for denne ruten og returnerte til Ryfylke. Hun var etter datiden en hurtigløper med hele 10,5 knop, men var i tillegg en kullsluker. Skipet gikk i de fleste rutene til DSD. I 1938 også i Skjold Tysvær-ruten. Det var meningen at «Haukelid» skulle kondemneres i 1910 etter 41 års tjeneste da den nybygde DS «Hjelmeland» ble levert fra Stavanger Støberi og Dok., men dette skjedde ikke og «Haukelid» holdt det gående i nye 40 år.

M/S «BOKN»

Var en tysk tråler som etter ombygning ble fjordabåt, og Jone Laugaland skriver i boken «Fjordabådane»:

- «Bokn» hadde et noe spesielt utseende og ble ikke akkurat betraktet som noe flaggskip i flåten.

Etter den katastrofale skipsulykken med DS «Sandeid» ble nyervervelsen M/S Bokn, satt inn i ruten. «Bokn» var sertifisert for 293 passasjer., Gikk første tur, 21. november 1952, i rute, **Stavanger-Skjold**. «Bokn» gikk ellers i ulike ruter i hele Ryfylke Hun fikk alminnelig postkasse 5. februar 1953. og fikk kroneposthornstempel samme år, og ambulerende brevhus til stempelet ble innlevert i 1965. Hun startet 83 år etter at «Haukelid» dampet i sin lange seilas på Ryfylke, men «Bokn» hadde bare en fart på 10 knop mens den gamle gikk 10,5 knop.

PASSASJERENE BLE BORTE

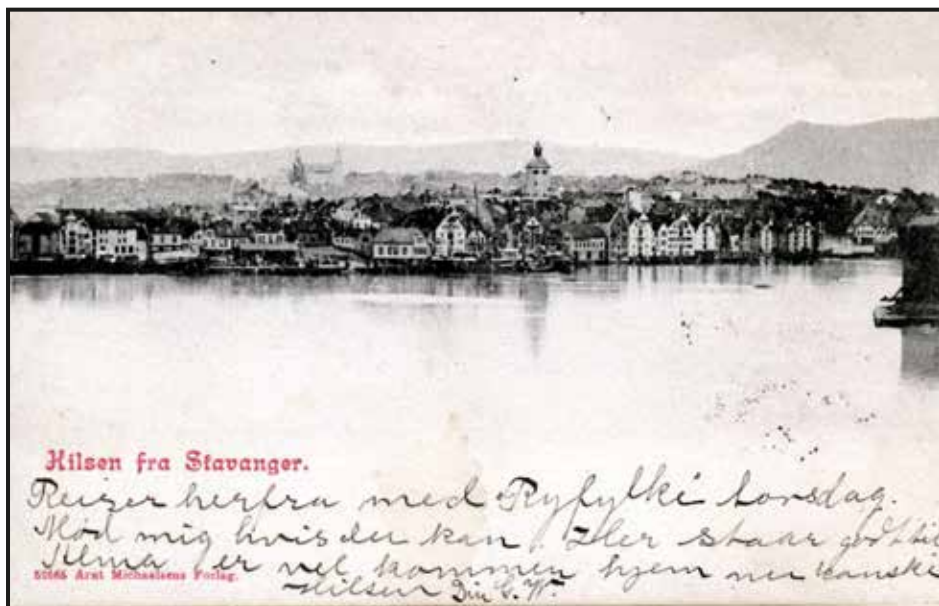
Fram mot slutten av 1950 årene var passasjerene borte, men det var fortsatt mye gods å frakte.

I 1958 ble «M/S Espedal» satt inn i Skjoldarutå. Hun gikk to rundturer i uken fra Stavanger, tirsdag og tors-

dag med i det alt vesentlige frakt, men kunne ta med et begrenset antall passasjerer. Onsdag 15. september 1965 var siste turen Espedal seilte i lasteruten for Stavangerske (DSD) på Skjoldafjorden. Etter dette gikk hun i fraktfart for Skretting.

Samtlige brev vist i denne artikkel er fra Karl Kalvik's samling

STAVANGER KORT

- fra SFK's samling

Dette postkortet, utgitt av Arnt Michaelsens Forlag, i 1890-årene, forteller sin historie. Hotell Victoria som ble tatt i bruk 1900 og Tollboden i 1905 er ikke med på bildet. Kailinjen fra «Søylå» utenfor Berentsens sjøhus og mot Skansen er ferdig. Midt på bildet privatboliger på Skansen.

Kortet sendt til kontorchef Winsnes i Kristiania. Det er poststempellet Hinna, og Stavanger samme dag, 10. august 1903, tre dager senere er brevet ankommet Kristiania.

Frankert med 5 øre, takst for brevkort fra 1888 til 1917 Brevkortet er signert: Hilsen din G. W.

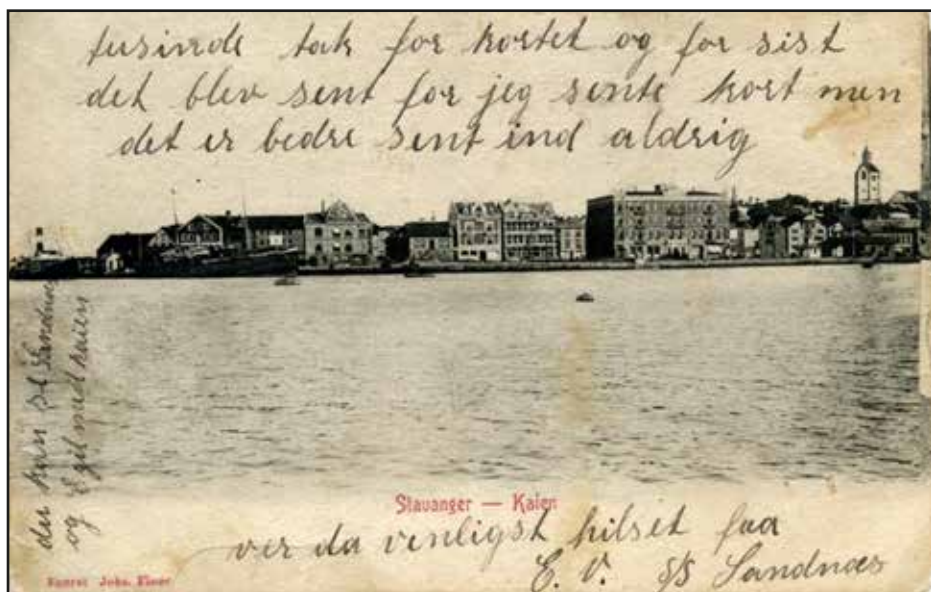
Teksten opplyser at avsender skal reise med Ryfylke på torsdag. (Denne dag var 13. og brevet var sendt, mandag 10. august)

Kystruteskipet DS «Ryfylke» tilhørte Stavangerske, DSD, og gikk i kystruten Bergen - Kristiania. Skipet var egentlig bygget i 1891 som fjordabåt, men ble ombygd og forlenget ved Stavanger Støberi&Dok i 1894 og gikk i Kystruten til 1931. Det var en severdighet at skipet fikk elektrisk lys.

D/S «Ryfylke»

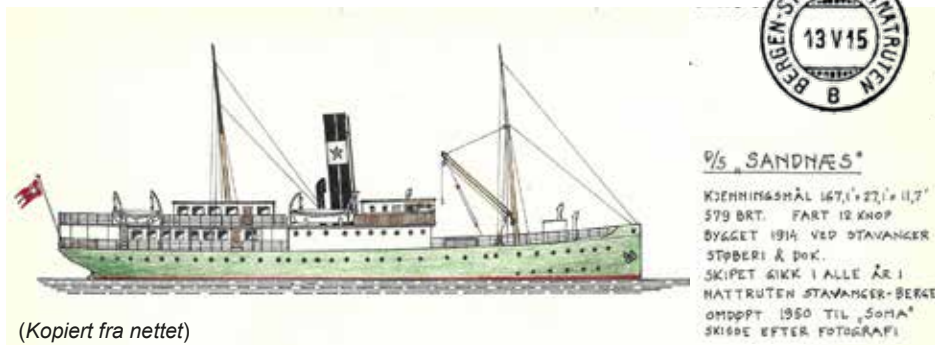

D/S «Sandnæs»- fra SFK's samling

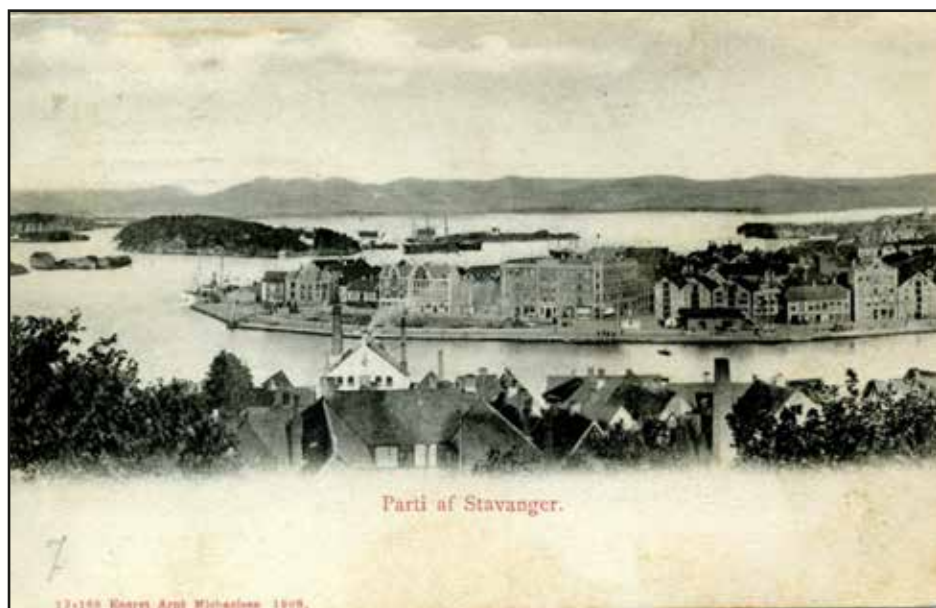
Litt feil å sette «Sandnæs» som tittel på kommentarer til kortet fra Skanskaaien i Stavanger. Men kortet er sendt fra en tydelig stolt ansatt på det nye natruteskipet D/S «Sandnæs», som ble levert nytt i 1903. Et trofast skip, eid av Sandnæs Dampskibs-Aktieselskab, som sto i ruten på Bergen til 1951. «Sandnæs» ligger ytters på Skanskaaien og kortet må være fotografert før 1905. Postkortet er stemplet 31 1 05 så Johs. Floor har vært raskt ute med å tykke kortet. Kortet er adressert til frk. Ingeborg Larsen.

Føresvik. Følgelig kan kortet ha postgått med Natrutten som anløp Bokn. Skipene i Natrutten hadde postekspedisjon fram til 1971. Ekspeditørene hadde egne stempel med ulike litra.

(Kopiert fra nettet)

Skanse- og Skagen-kaien - fra SFK's samling

Utgiveren av korte Arnt Mikaelson har feiret at hotell Victoria hadde åpnet sine dører, hotellet sto ferdig i 1900, men før den nye tollboden i 1905 med et nytt brevkort i 1906. Det har skjedd store endringer fra kortet på side xx ble utgitt. Skagenkaien er fullført. Til høyre ruver det store murhuset til Berner. Området hvor Tollboden skal komme er klargjort. Småhusene er revet og to murhus er bygget, i tillegg Middelthon sitt kontorbygg. Disse bygg fra Victoria står fortsatt sammen med sjøhuset ytterst. Små-huset er erstattet med et større bygg.

Brevkortet er adressert til mottaker i Nykøbing, Danmark. Poststempellet Stavanger 9. og ankommet Danmark den 12. juli. Frankert med 5 øre, porto for brevkort fra 1885 til 1907.

Altmark-affæren

Krigshandlingen som gjorde Jøssingfjord verdenskjent

Av Hallvard Slettebo

Admiral Graf Spee

Admiral Graf Spee var et av tre panserskip (også omtalt som lommeflagskip) Tyskland hadde bygget i 1930-årene, *Admiral Scheer* og *Deutschland* var de to andre. Skipet var oppkalt etter grev Maximilian von Spee, en admiral fra første verdenskrig. Versaillestraktaten, fredstraktaten etter første verdenskrig, la begrensinger på Tysklands marine. *Admiral Graf Spee* ble bygget med tanke på å utnytte reglene for størrelsen på skip maksimalt med vekt på 10.000 tonn, men tyskerne gikk ut over begrensningene i traktaten både når det gjaldt størrelse fart, bestykning og ildkraft.

Det var for øvrig i 1934 at *Deutschland* med Adolf Hitler om bord besøkte bl.a. Sognefjorden, uten at han gikk i land. Dette var eneste gangen Hitler besøkte Norge.

Rett før utbruddet av andre verdenskrig seilte *Admiral Graf Spee* til Sør-Atlanteren for å fungere som konvoirraider mot alliert skipsfart. Med seg hadde det forsyningskipet *Altmark*, som skulle bringe fanger fra senkede skip tilbake til Tyskland. Under ledelse av Kapitan zur See Hans Langsdorff senket *Admiral Graf Spee* ni allierte handelsskip fra september til desember 1939. Tapene av allierte skip gjorde at britene satte opp sju jaktgrupper, der fire hangarskip,

seksten kryssere, to slagkryssere og tre slagskip deltok.

Den 13. desember 1939 ble *Admiral Graf Spee* funnet av britiske styrker ved munningen av Río de la Plata, utenfor kysten av Argentina og Uruguay. I en artilleriduell ble den allierte tunge krysseren *Exeter* satt ute av spill. De allierte lette krysserne *HMS Ajax* og *HMNZS Achilles* ble henholdsvis betydelig og moderat skadet. *Admiral Graf Spee* fikk moderate skader, men forvarmeren for drivstoffet til maskinene var ødelagt og de hadde da kun 16 timers drivstoff tilgjengelig på dagtankene. Derfor gikk de mot land i håp om å få reparert skadene. *Ajax* og *Achilles* skygget *Admiral Graf Spee* på trygg avstand. Den tunge krysseren *Cumberland* hørte til denne kryssergruppen, men lå ved Falklandsøyene og hadde kjelesjau og var ikke med i kampen mot *Admiral Graf Spee*. Den byttet plass med *Exeter* mens *Admiral Graf Spee* lå i Montevideo.

Etter å ha måttet forlate havnen den 17. desember valgte kaptein Langsdorff å senke skipet selv, da han antok at det kommende slaget mot britene ikke kunne vinnes. Britene hadde sørget for desinformende rykter om at britiske slagskip var ankommet og ventet ham. Tre dager senere begikk Langsdorff selvmord.

Hele mannskapet på over 1100 overlevde og ble internert på øya Martin Garcia i elven Rio Uruguay som skiller Uruguay og Argentina. De fleste ble værende internert til etter at krigen var slutt. Noen hadde rømt og noen valgte å slå seg ned i Argentina, men de fleste reiste hjem til Tyskland i 1946.

Postkort av panserskipet
Admiral Graf Spee

Mannskapet på *Admiral Graf Spee* ble internert på øya Martin Garcia. Brev fra en av de internerte mannskapene, stemplet 29 OCT 41 og sendt til Tyskland.

(Rolf Helgeland sin samling)

Altmark

Altmark var sjøsatt 1939 som et kombinert tankskip og forsyningskip og tilhørte den tyske marinen. Det var bygget for å være støtteskip for *Admiral Graf Spee*. Skipet var under kommando av kaptein Heinrich Dau. I begynnelsen av august 1939 seilte *Altmark* til Port Arthur i Texas og bunkret olje. På reuren som var mot Rotterdam fikk skipet radiomelding om krigsfare, og *Altmark* hadde da ordre om å unngå ethvert møte med andre skip og satte kursen sørover. Skipets mannskap gikk i gang med å male skipet gult og skipets nye navn Søgne (noen kilder sier Sogne) med hjemstavn Oslo dukket opp og det norske flagget ble heist. Dette ble utført før den britiske krigserklæringen mot Tyskland forelå, 3. september 1939.

Kaptein Dau samlet mannskapet på dekk og fortalte dem om Englands krigserklæring og den nye oppgaven *Altmark* hadde fått: de skulle være det flytende støttepunktet for *Admiral Graf Spee* og skulle derfor straks seile for å møte panserskipet sju dager seinere.

Postkort av *Altmark* (<https://www.akpool.de>)

Luftskyts ble overført fra panserskipet til *Altmark* samt mannskap for å betjene dette. Last og olje ble overført til *Admiral Graf Spee*. Skipene hadde ordre om ikke å gi seg i kamp med fiendtlige stridskrefter, men å drive krig mot handelsskip når ordren om det kom, og det gjorde den kort tid etter 20. september, den dagen Hitler framsatte sitt fredsforslag som britene avviste

Krig

Nå skulle det kriges, og fra september til desember 1939 senket *Admiral Graf Spee* ni allierte handelsskip. Noen av mannskapene ble satt i land, men de fleste ble tatt med som krigsfanger. Panserskipet beholdt noen fanger, og overførte ca 300 britiske fanger til *Altmark* som var dårlig utrustet for denne oppgaven, men fangene ble plassert i lasterom. Da panserskipet hadde blitt angrepet av britiske styrker og senket av egne mannskaper utenfor Uruguay forstod kaptein Dau på *Altmark* at løslatte fanger fra panserskipet ville fortelle om *Altmark* og fangene om bord der. Han satte derfor kurs med full fart nordover, senere sørover igjen der fienden ikke ville forvente at skipet var, så male skipet grått og gi det enda et nytt navn. I januar 1940 begynte den egentlige hjemreisen. De kom seg ubemerket hele veien nordover til Norskehavet, passerte mellom Færøyene og Island med kurs mot norskekysten. Navnet *Altmark* ble igjen malt på skipssiden før skipet gikk inn i norsk territorialfarvann.

Langs norskekysten

Linesøy kystvaktstasjon på Fosen observerte *Altmark* 14. februar 1940.

Den tyske marinen hadde i utgangspunktet full rett etter nøytralitetsreglene til å seile gjennom norsk farvann, også med fanger ombord. Skipet seilte under tysk statstjenesteflagg, og fikk norsk eskorte langs kysten. *Altmark* ble visitert av norske representanter hele fire ganger uten at fangene om bord ble oppdaget.

Ved Bergen ønsket den norske marinen å inispisere skipet, og da kaptein Heinrich Dau motsatte seg dette, nektet admiral Carsten Tank-Nielsen ham å seile gjennom Bergen krigshavn. Denne avgjørelsen ble omstøtt av kommanderende admiral Henry Diesen, idet den kunne medføre at den britiske marinen ville oppbringe skipet i norsk farvann utenfor krigshavnen. Skipet fikk dermed seile gjennom krigshavnen uten inspeksjon, hvilket var et brudd på nøytralitetsreglene.

Bordingen

Den 15. februar oppdaget britiske fly «Altmark». Seks jagere ble sendt etter skipet, og for å unngå dem gikk *Altmark* inn i Jøssingfjorden sammen med sin eskorte. Skipene fra den norske marinen var torpedobåtene *Skarv* og *Kjell* og bevoktningsbåten *Firern*. Kl. 22.20 på kvelden kom den britiske jageren *Cossack* inn i fjorden med lyskasterne på. De norske båtene protesterte mot britene, men holdt seg utenfor det som skjedde videre. *Altmark* slo bakk for å klemme jageren mot land, men gikk selv på grunn. Liggende hjelpøs ble den bordet, og fangene ble befridd. Britene avfyrte flere skudd, som ikke ble besvart av tyskerne. Seks tyskere falt under aksjonen, og ytterligere en døde på sykehus av skadene

han ble påført. Britene hadde ingen tap.

De tyske soldatene ble begravd på kirkegården i Hauge i Dalane. Året etter flyttet tyskerne likene til Oslo. Kort tid etter hendelsen kom det opp et enkelt trebrett på en telegrafstolpe

Postkort av *Cossack*

Postkort

Det finnes flere postkort som viser *Altmark* i Jøssingfjorden. Fotoene er tatt i dagene etter hendelsen.

(Illustrasjoner fra GiBud og Skanfil)

nær fjordkanten: *Hier wurde am 16. Februar 1940 die Altmark von den britischen Seepiraten überfallen.* (Her ble *Altmark* overfalt av britiske sjørøvere 16. februar 1940). Senere kom det opp et nytt og større skilt på stolpen, før det ble plassert på eget stativ. Etter frigjøringen i 1945 ble skiltet revet og kastet av lokalbefolkningen. Britiske fall-skjermersoldater fant skiltet og det havnet til slutt hos *Cossacks* tidligere skipskaptein Philip Vian.

Konsekvenser

Tyske myndigheter protesterte kraftig på at den norske marinen ikke hadde beskyttet *Altmark*. Samtidig protesterte norske myndigheter kraftig i London. Folkerettssekspertene fra Norge, Sverige og USA mente at aksjonen var en grov krenkelse av norsk nøytralitet. Britene på sin side mente at det var en

Josef Terboven og høyere tyske offiserer ved skiltet i Jøssingfjorden juni 1942 (foto: Norges Hjemmefrontmuseum)

«teknisk krenkelse», og at de hadde moralsk rett til å utføre en slik aksjon.

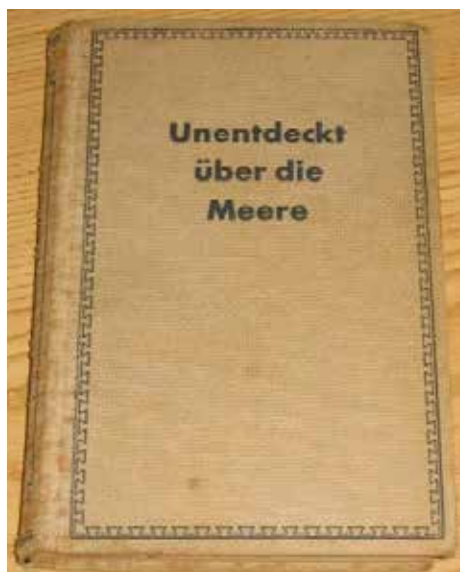
Tyskland hadde allerede gått i gang med planer om en invasjon av Norge, og etter bordingen av *Altmark* ble det satt fart i prosessen. Den 21. februar ble von Falkenhorst utnevnt til sjef for operasjonen, og den 9. april 1940 ble Operasjon Weserübung realisert.

Altmark, Uckermark og Heinrich Dau

10 dager etter dramaet lå *Altmark* fortsatt i Jøssingfjorden. Kaptein Dau greide å få den av grunn ved egen hjelp. Den kunne seiles til et verft i Sandefjord, der skuta ble satt i såpass stand at den kunne tåle turen til Kiel for total overhaling. *Altmark* forlot

Norge først den 22. mars. Da den kom på vannet igjen året etter, var det med navnet *Uckermark*. Den ble fortsatt brukt som støtteskip, da den i oktober 1942 lå til reparasjon i Yokohama. Antagelig førte uforsiktighet med sveise-flamme til en eksplosjon som ødela skuta og drepte over 50 sjøfolk – flesteparten av dem veteraner fra Jøssingfjord. Kapteinen måtte finne seg i å bli pensjonert.

Heinrich Dau var født i 1873 og var altså godt oppi 60-årene under dramaet i Jøssingfjord. Han ble hyllet som en stor helt i den nazistiske propagandaen. I 1940 ga han ut en bok med sin egen versjon av det som skjedde i den norske fjorden, og den kom i flere opplag i årene som fulgte.

Kaptein Heinrich Dau sin bok om hendelsen (Illustrasjon fra www.booklooker.de)

Et eksempel på hyllingen av kaptein Dau som en stor helt er at han fikk mengder av fanpost, og her takker han for et slikt brev fra en Richard Kuhlmann i Köln

Håndskriften er vanskelig å lese og teksten gjengis derfor i sin helhet

„Hamburg-Blankenese, den 12.7.40.

Die Zahl der aus Anlaß der Rückkehr der ‚Altmark‘ und ihres Abenteuers im Jössingfjord bei mir eingegangenen Zuschriften war so groß, daß es als völlig aussichtslos erscheinen mußte, sie alle einzeln beantworten zu wollen. Eine entsprechende Notiz ist denn je auch in den Zeitungen erschienen.

Zwischendurch finde ich jetzt aber doch Zeit und Muße, wenigstens einen Teil der erhaltenen Briefe p.p. zu beantworten. So bestätige ich Ihnen denn heute, wenn auch sehr verspätet, den Empfang Ihrer freundlichen Zeilen aus San Remo vom 22.2. und danke Ihnen herzlich für die darin zum Ausdruck gebrachten Glückwünsche und Freundschaftsbekundungen.

Wie haben sich doch die Zeiten seit unserer gemeinsamen Fahrt nach dem herrlichen Norden gewandelt! Ja, auch noch seit 1935, als wir uns auf der ‚Deutschland‘ trafen. Es ist alles fast wie im Traum.

Mit verbindlichsten Grüßen und Heil Hitler.

Ihr ergebenster H. Dau.”

I norsk oversettelse:

„Hamburg-Blankenese, den 12.7.40.

Antall brev jeg mottok i anledning av at ‘Altmark’ kom tilbake og dens eventyr i Jössingfjorden var så stort at det virket helt håpløst å prøve å svare på hvert enkelt. En notis om dette dukket også opp i avisene.

Innimellom finner jeg imidlertid tid og mulighet til i det minste å svare personlig på noen av de mottatte brevene. Så i dag bekrefter jeg, om enn veldig sent, at jeg har mottatt Deres hyggelige linjer fra San Remo 22. februar, og hjertelig takk for gratulasjoner og uttrykk for vennskap.

Hvordan tidene har endret seg siden vi reiste sammen til det vakre nord! Ja, selv siden 1935, da vi møttes på 'Deutschland'. Alt er nesten som i drømme.

*Med vennlig hilsen og Heil Hitler.
Deres mest hengivne H. Dau."*

En interessant observasjon er at Heinrich Dau skriver at han møtte Richard Kuhlmann om bord på *Deutschland* i 1935 på reisen til det vakre nord. Det kan faktisk ha vært turen til Sognefjorden, riktignok i 1934, der også Adolf Hitler var om bord. For øvrig ble *Deutschland* omdøpt til *Lützow* i 1940 fordi tyskerne skjønte det ville være en PR-katastrofe om selveste *Deutschland* skulle bli senket.

10. mai 1945 lå Hitler-eventyret og fedrelandet i grus, og kaptein Heinrich Dau tok sitt eget liv.

Jøssing

Kallenavnet «jøssing» er avledet av stedsnavnet «Jøssingfjorden» og henger sammen med Altmark-saken. «Jøssing» ble særlig brukt i den engelskfiendtlige NS-propagandaen fra høsten 1941. Ordet hadde blitt konstruert som et skjellsord, men fremstøtet slo fullstendig feil; «jøssing» ble raskt tatt i bruk av folk flest som et hedersnavn. Etter

freden i 1945 er «jøssing» utelukkende brukt som positiv betegnelse på dem som stod opp mot det nazistiske regimet i Norge.

Nyere filatelistiske spor

I 1980 markerte britene med et særstempel og en spesialkonvolutt at det var 40 år siden hendelsen i Jøssingfjorden.

Kilder:

Jostein Berglyd: Dramaet i Jøssingfjorden (2008), ISBN 978-82-05-38506-1

Wikipedia, diverse artikler

<https://lokalhistoriewiki.no/index.php/Altmarksaken>

Inviter venner til Stavanger Filatelist-Klub

EN INTERESSANT HOBBY

VI FØLGER HELSE-
MYNDIGHETENES
RÅD FOR VÅR MØTE-
VIRKSOMHET

Har du en frimerke- eller postkortsamling?
Kanskje lyst å gjøre noe med samlingen?

Ønsker du å treffe andre samlere, er du velkommen på møtene i Stavanger Filatelist-Klub. Klubbens medlemmer samler på mange forskjellige områder, merker, motiv, landskap, poststempler, postnummer, kongemerker, portretter, Norge og mange andre land - for å nevne noen områder.

Mange har et album å fylle, andre lager egne album og innstikksbøker. Det gladelige er at det er du som bestemmer hva og hvordan frimerkesamlingen skal bygges opp.

**Du er
velkommen
som gjest til
våre møter,
og liker du deg
hos oss vil vi
 gjerne ha deg
som medlem.**

Medlemskap
koster 550 kr/år.
Støttemedlemskap
kr. 150 kr/år

**Se vårens
program
på side 3**

SFK er tilsluttet Norges Filatelist-
forbund og som medlem får du
åtte utgaver av

«Norsk Filatelistisk Tidsskrift».
**Klubbladet «Den Blaa Hawaii»
kommer med to utgaver, ja-
nuar og august med program
for møtene, ønsker du å få
bladet tilsendt send epost til:
erik.martens@lyse.net**

**Vi holder møtene
våre på Ågesentunet,
Ågesenvæien 6 i Hillevåg,
dørene åpner klokken 18:30,
På møtene serverer vi
kaffe og noe å bite i.
VELKOMMEN!**

STAVANGER FILATELIST-KLUB

Post modern: why millennials have fallen in love with stamp collecting

Philately is gaining popularity with younger hobbyists, who are drawn to its vintage - and Instagram - appeal

Illustration from The Children's Golden Treasure Book for 1937. Today people share their stamps via Twitter and Instagram. Photograph: Getty. [Nicole Mowbray](#)

Denne artikkel fra The Guardian seilte først forbi på Facebook, og jeg søkte i avisen og fant den årsgamle artikkel, som har et optimistisk blikk på frimerkesamling blant unger. Frimerkesamling hadde ord på seg for å være kjedelige, men i følge artikkelen, ser det ut til at frimerkesamleriet igjen er interessant for et ungt publikum. Mange synes jakten på objekter er hånd-

gripelig, avslappende og frakoblet skjermverdenen. Samtidig understrekes det at frimerker er svært Instagram. - vennlige objekt, uttaler Suzanne Rae. Den andre kvinnelige styreleder i Philatelic Traders Society, kommer med følgende: *Twitter and Instagram enable young collectors to find people like them, and see that it's not only a geeky old man's pursuit.*”

Artikkelen peker også på nettes betydning for dem som driver profesjonell frimerkehandel. Samtidig er frimerkebutikken rundt hjørne en historie.

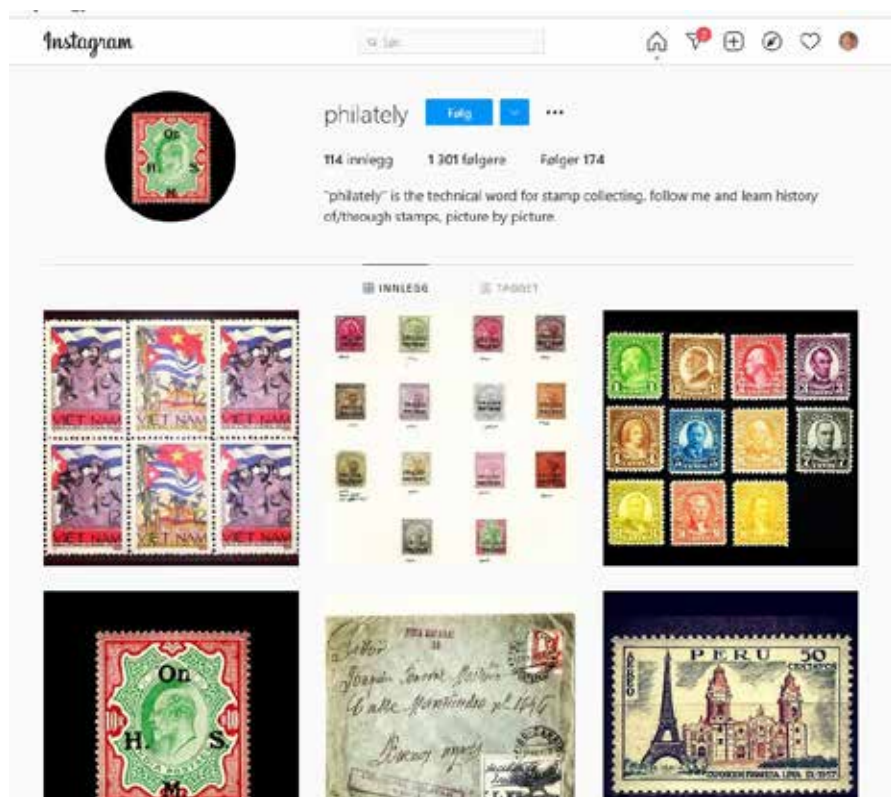
For generasjon Y- gir frimerkesamling et tilbakeblikk med et nostalgisk syn, og gir samleren en konkret tilknytting til tidligere tider. Der pekes også på at stempelsamling er en beskjeftigelse for eldre menn, men at du er langt fra sannheten.

Vi vet at hvert frimerke har sin historie, knyttet til forsendelsen og alle de som er engasjert fram til mottaker. Med andre ord så vil de unge fonne samleriets mage dfasetter av

historier og bruksområder fortsatt interessante. Ofte tilknyttet hvilke personlige interesser som kan gjenfinnes innen for filatelen.

Utfordringen vil være å bringe noe interessant om SFK og illustrer våre aktiviteter på Instagram. Jeg har bare vær inne og kikket på Instagram og Twitter hvor det dukker opp interessante ting om frimerker. Selvfølgelig er NorStamps på plass.

Bak det enkelte objekt finnes en del basisinformasjon, som utgivelses år og hvilken begivenhet som knytter seg til frimerke utgivelsen.

Utforsk

Innstillinger

Twitter er også
et nettsted som
blir brukt av

frimerkesamlere og
handlere. En kopi av
NorStamps presentasjon
av et postkort på Twitter.
Et område det vil være
interessant å lære mer
om til bruk for SFK

#postmark

Topp

Siste

Folk

Bilder

Videoer

Norstamps @Norstamps · 23. jul.

#Norway #Norge rear #postmark HEBNES I RYFYLKE 1913 ending 25 JULY 2021 on @AsGibud #philately #auction glibud.no/Auction/APView...

STAVANGER FILATELIST-KLUB Juleavslutning 2021

John-Arne Nor-
Stamp Paulsen
stiller alltid
sporty opp til
stor glede

**TAKK TIL STAVANGER KOMMUNE FOR
DEN ØKONOMISKE STØTTE TIL DRIFT
AV KLUBBENS AKTIVITETER**

Frimerkeprogrammet 2022:

3. januar: **Roald Amundsen 150 år,**

kunstner/designer: Magnus Rakeng. To frimerker, utgis i ark.

17. januar: **Posten 375 år,**

kunstner/designer: Camilla Kvien Jensen. To frimerker, utgis i hefte.

22. april: **Eventyr og sagn,**

kunstner/designer: Wictoria Nordgaard/Camilla Kvien Jensen.
To frimerker, utgis i hefte.

22. april: **Kongelige jubileer,**

kunstner/designer Trond Bredesen, Camilla Kvien Jensen.
Fire frimerker, utgis i rull.

17. juni: **Posthorn,**

kunstner/designer Enzo Finger / Sverre Morken. Ett frimerke,
utgis i ark.

17. juni: **Love is Love,**

kunstner/designer: Camilla Kvien Jensen. Ett frimerke, utgis i ark.

1. oktober: **Norges arktiske universitets-
museum 150 år,**

kunstner/designer: Martin Mörck. To frimerker, utgis i miniatyrark.

1. oktober: **Forskning, innovasjon,
teknologi,**

kunstner/designer: Enzo Finger. To frimerker, utgis i hefte.

1. oktober: **Posthornfrimerker 150 år,**

kunstner/designer: Enzo Finger. Ett frimerke, utgis i miniatyrark.

11. november: **Tema ikke bestemt,**

kunstner/designer: Camilla Kvien Jensen. Ett frimerke, utgis i rull.

11. november: **Julefrimerker,**

kunstner/designer: Camilla Kvien Jensen. Fire frimerker,
utgis i hefte.

ÅRSMØTE

NORSK FILATELIST-FORBUND 2021

Etter koronautsettelse gikk årsmøtet i Trondheim endelig av stabelen 4. september 2021, etter mer enn ett års utsettelse. SFK var representert med Gjert Bergesen, Karl Kalvik og Erik Martens.

Gratulasjoner til Nordenfjeldske Filatelistforening som feiret 100-års jubileum med utstilling under årsmøtet.

Ekspонатene var av høy kvalitet presentert i hotellets noe trange bomberom. Nye frimerker og spesialstempel samt handlere var blant aktivitetene som gledet delegatene. Etter hva jeg så var det få eller ingen publikummere som kom til utstillingen, så det ble et »intern« arrangement for de tilreisende delegater. Hotellet, hvor årsmøtet ble avholdt ligger på Tiller, lå nok litt utenfor allfarvei.

Årsmøtet hadde et sentralt punkt på agendaen: Vedtektsendringer. Dette skapte debatt uten at forsamlingen kom helt i mål, tidsrammen ble sprengt! Noen av punktene blir sent ut til høring i klubbene. Forslag til redusert antall tillitsvalgte i styret ble ikke tatt til følge, etter en lengre debatt, og etter avstemning ble nåværende styresammensetning fvedtatt å fortsetter.

Et annet sentralt punkt med mange innlegg var utvidelse av styrets valgperiode på to kunne utvides med ett år når situasjonen krever dette. Utgangspunktet er Forbundet og Styrets ansvar for å arrangere Nordia 2024, utstillingen som går på rundgang blant de nordiske landene. Argumentet er at det oppnås bedre hotellavtaler når også Årsmøtet arrangeres i tilknytting til den nordiske frimerkeutstilling?? Sist Forbundet arrangerte Nordia i 2019, på usentralt beliggende Grålum, Sarpsborg, samtiddig som årsmøtet, var det delegatene som var majoriteten av de besøkende. Svak publikums oppslutning synes å være den underliggende årsak for å avholde årsmøte sammen med Nordia-utstillingen for å kunne få besøkende til utstillingen.

To programposter som ikke hører hjemme på et årsmøte ble amputert pga. trøtte delegater og mangel av tid. Jeg (Erik Martens) skulle snakke om: Morgendagens utfordringer for frimerkesamleriet! Når så mange klubbledere tar turen til Årsmøtet burde det være satt av tid, på fredagen, til å drøfte framtiden for vår bevegelse, men dette ble avfeid med bl.a. at da var det frimerkeutstilling .

John-Arne Paulsen på link fra Stavanger, presenterer sitt opplegg for nettsiden

John-Arne Paulsen presentasjon av samarbeids avtalen mellom NorStamps og Filatelistforbundets om drift av nettsiden, kom helt til slutt. På dette tidspunkt var delegatene trøtte og lite inspirert.

Disse og andre tema burde ha vært på fredagen og ikke et haleheng til årsmøtesakene. Da hadde representantene fra de lokale klubbene vært friske og opplagte til å drøfte klubbens framtid.

Palmares og middag avsluttet årsmøtet i Trondheim. Gjert Bergesen, Erik Martens og Karl Kalvik hygger seg.

Trondheim 2021: Per Åge Sørum (bilde) Nordenfjeldske Filatelistforening. Vermeil og 83 poeng Tradisjonell Studier av margtrykk på ark med tjenestemerker fra Chr. Knudsens trykkeri. **Ærespris** fra Stavanger Filatelist-klub.

FILOS 2021: Per Åge Sørum, stor vermeil, 81 poeng, samme eksponat som i Trondheim.

Ærespris fra Stavanger Filatelist-Klub

Avsender: Stavanger Filatelist-Klub, Postboks 604, 4003 Stavanger

Tusenvis av objekter !

På **Onlineauksjonen** finner du rundt 7000 spennende objekter til enhver tid. Alt av frimerker, postkort, mynter, sedler og andre samlegjenstander. **Fra 1,- kr i utrop!**
Gjør et kjøp i dag, gå inn på **www.skanfil.no**.

www.skanfil.no Postboks 2030, 5504 Haugesund / 52 70 39 40 / skanfil@skanfil.no